

Speurend in archieven naar sporen in het landschap.

door Nico van Dinther

(gepubliceerd in de Wojstap-Kroniek juni 2006)

Deze bijdrage is een reactie op het artikel van Jan van Gemert in de Wojstap 2006/1 getiteld: 'Kastelen in Heeswijk, Dinther en Loosbroek en hun omlopende grachten'. Ik zal mij daarbij beperken tot de onderdelen die gaan over Ter Borch en Ten Bogaerde.

Vooraf enige opmerkingen:

Bij het begrip 'grachten' dient men voorzichtig te werk te gaan. Van Emstede¹ geeft de volgende omschrijving van: graav; grave; graef; graft; grafte;graininge;gravinge = sub. gracht; sloot. Verdam² geeft bij gracht; graft- de volgende omschrijving: grafstede, gracht, kanaal, stadgracht, wal, groeve, insnijding. Opgepast dus met een te strikte uitleg dan alleen gracht! Voorbeelden in het archief van Dinther zijn o.a: Het corpus van Dinther geeft in 1618 uit aan o.a. Willemken weduwe Willem Dirck Aertsz. 'eene graft' bij haar huis aan het Boege groot 3 roeden.³

In 1620 verkoopt Joachim Pauwels Aertsz. aan de drie onmondige kinderen Peter mr. Henricksz. een akker groot 3 ½ lopense 'met de gehele gracht erom heen' in het Kerkveld.⁴

En aan het slot van deze opsomming de verkoop in 1669 door Jacob en Delis de zoons van Cost Lambert Costen en Peerke Dielis Leenders van: het huis 'staande tussen zijn grachten' op Vorstenbosch.⁵

In deze voorbeelden zal in die tijd met de 'grachten' niet meer bedoeld zijn dan 'loten'.

Nu verder terzake:

Ter Borch:

Van Ter Borch wordt gezegd dat het stond op een heuvel in de rivier de Aa. Dit staat te lezen op 5-8-1695 in de koopakte van Avesteyn en Ten Bogaerde door Willem Graham van de erfgenamen ter Heerenhaeff als; 'item eene groote heuvel met opgaande eikenbomen beplant rondom gelegen inde riviere de Aa geheten de Burcht'.⁶

Op 24 april 1400 wordt gesproken over 'goed Ten Borch en het huis die Borch'.⁷ Deze omschrijving van twee goederen is van belang i.v.m. de latere naamgevingen. Vanaf 1392 is reeds sprake van 'de Errenborch' of zoals het later wordt genoemd de 'Aardenburg'. Deze benaming staat los van die van Ter Borch. In het tiendregister van Schijndel van 1650 wordt hierover gezegd: 'eene berch oft erdthoop daer die rivire rontomme loopt genoemd die borch', waer van den Erdenborch schijnt sijn name te hebben. Het wil dus zeggen dat de naam Erdenborch is afgeleid van ter Borch en dus niet hetzelfde goed betreft. Op de kaart bij genoemd tiendregister is dit ook overduidelijk aangegeven. (zie het kaartje van 1650).⁸ Op de kadastrale kaart van 1832 staat Ter Borch met nummer 2279 en de Aardenburg met de nrs. 2237-2240 en 2260.

In de akte van 1400 wordt van Ter Borch gezegd, 'met huis met de ondergrond, de grachten, de brug en de bijbehorende visserij'. Met de grachten wordt hier bedoeld de omloop van de rivier de Aa. Wat zien we hiervan later nog terug? Op de kadastrale kaart van 1832 wordt het perceel met nr. E 2278 groot 1240 m² de waterkolk genoemd en is dan eigendom van de gemeente Schijndel. Dit is duidelijk een restant van de Aa rondom Ter Borch lopend. Het perceel E 2279 (Ter Borch) is bouwland groot 2020 m² en in eigendom van Marten Hanegraaf te Dinther en grenst aan het voorgaande perceel. De aangrenzende percelen E 2280 en 2281 zijn eigendom van de gemeente Schijndel. Hierin zijn geen restanten van de Aa meer te herkennen zodat ze dan reeds gedempt zijn. Op de laatste kadastrale kaart⁹ is in het perceel 391 een restant te herkennen van de oude rivierloop van de Aa, terwijl perceel 1795 dan de oude waterkolk is. Deze beide laatste percelen zijn in het huidige landschap nog duidelijk te herkennen aan de daarop staande bomenrijen.

¹ E.J.Th.A..M van Emstede, Glossarium Iuris Brabantici, ambts-en rechtstaal gebezigt in het voormalige Hertogdom Brabant 1222-1781(1807), Stichting Brabants Rechtseigen, Deurne z.j., 4 delen., blz. 1152

² J. Verdam, Middelnederlandsch Handwoordenboek, Martinus Nijhoff, G-Gravenhage, oplaag 1973, blz.228.

³ BHIC locatie Veghel; Rechterlijk archief Dinther (RAD) inv. nr. 40 fol. 44vo.

⁴ RAD inv. nr. 40 fol. 51vo.

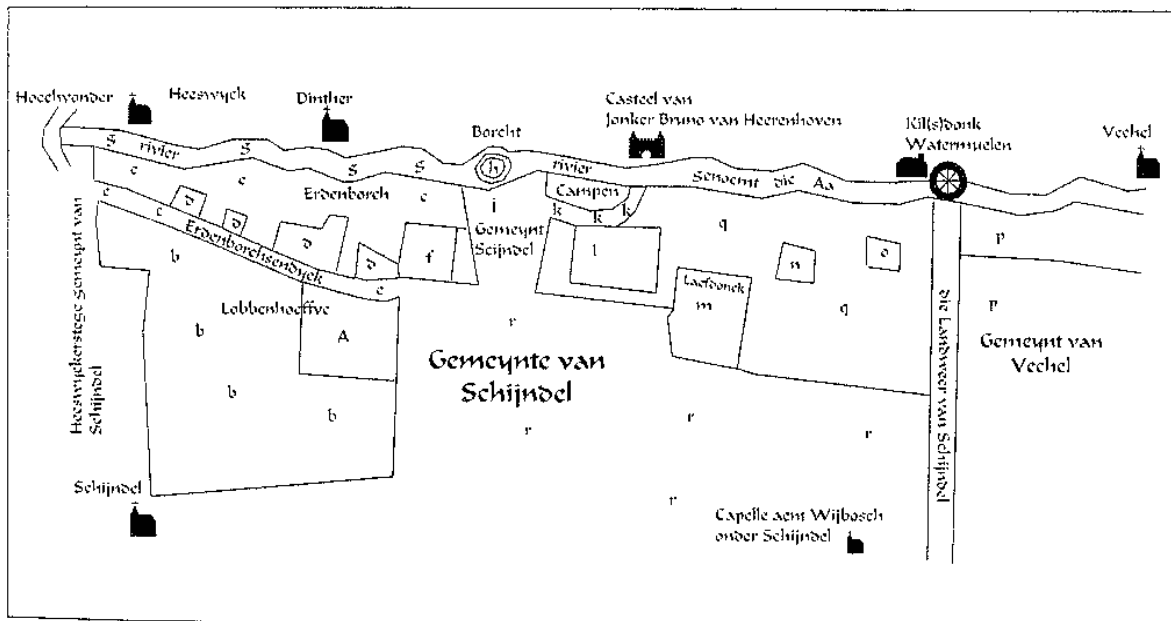
⁵ RAD inv. nr. 44 fol. 80(vo).

⁶ Stadsarchief Den Bosch (SAB), inv. nr. R 1684 fol. 284.

⁷ SAB inv. nr. R 1182 fol 30-30vo.

⁸ Zie hiervoor onder eindredactie van Henk Beijers 'Het Schijndelse Landschap met CD-rom, uitgave van Heemkundekring en Gemeente Schijndel 2003 blz. 148-149, en cd-rom blz. 4 en 65. Afbeelding kaartje met toestemming Henk Beijers.

⁹ Uittreksel uit de kadastrale kaart van 21 september 2004, Kadaster te Eindhoven.

Dit is een gestileerde vorm van het kaartje uit het tiendarchief met de 17^e-eeuwse situatie rond het geburcht+(ontwerp: Jan Beijers)

Door de archeoloog Nico Arts zijn op de locatie van Ter Borch boringen gedaan, er is niets gevonden en de grond was erg verstoord.¹⁰

Ter Borch blijkt leenroerig te zijn aan de Leenhof van het land van Ravenstein¹¹. Het Land van Ravenstein is ontstaan uit de heerlijkheden Herpen en Uden. De heren van Herpen zijn een zijtak uit de heren van Cuijck. Deze laatste heren hebben we reeds in 1196 leren kennen als leenheer van Albert van Dinther en mogelijk ligt daar reeds het verband met dit oudste en belangrijkste ~~h~~asteel+ van de heren van Dinther.

In 1427/1428 staat te lezen dat Art Wolphaertsz. bezit de hoeve ~~q~~ guet ter Borch, gepacht door Jan Rutghers en de hoeve ~~q~~ guet ter Aa, gepacht door Henrick vanden Haghe.¹²

En zo zijn we dan beland bij de stelling van Van Gemert dat Ter Borch en de hoeve op ~~dq~~Aa, waarvan de familienaam zou zijn afgeleid, één en hetzelfde is. Archiefonderzoek heeft echter het volgende aan het licht gebracht waaruit blijkt dat deze stelling anders is:

Reeds vanaf 1552 huurt Henrick Lambertsz. de hoeve (op ~~dq~~Aa) van heer Van Cloetingen (van Brederode). In het maatboek van 1569 wordt vermeld dat de heer van Cloetinge een hoeve bezit met hooi-en weiland onder Schijndel gelegen dat hij verpacht aan Hanrick Lambertsz. voor 100 pond boter, 1 vet varken of vi gulden per jaar. Op 11 april 1580 pacht Henrick zoon van Lambert Laureyssen opnieuw voor 4 jaar een hoeve te Dinther van Heer Reynhart, heer tot Brederode etc. De pacht prijs is dan 50 gld. per jaar en voorts 15 mud haver of 2 gulden en 10 stuiver voor ieder mud, een varken van 150 pond, 100 pond boter, 100 pond hop, 20 eiken te plaatsen, 10 vymne goed recht dakstroo en verder herendiensten met paard en wagen.¹³

Henrick blijkt voor 14 januari 1598 te zijn overleden want dan wordt zijn vrouw Lijken weduwe genoemd van Henrick Lambert op de Aa. Hier wordt voor het eerst de familienaam op ~~dq~~Aa vermeld.¹⁴

Tussen 23 sept. 1598 en 2 dec. 1598 dient er voor het gericht van schepenen van Dinther een kwestie over de toepassing en looptijd van een huurcedulle tussen Claes Henrick Lamberts als eiser en Peter Willem Peters als gedaagde, het betreft dan ~~de~~ hoeve Cloetinge+¹⁵ Claes op ~~dq~~Aa de zoon heeft dus het pachten van de hoeve van zijn overleden vader overgenomen maar het op zijn beurt wederom verhuurt aan Peter zoon van Willem Peters van Dinther die gehuwd is met zijn halfzuster Deliana. Claes zelf woont in 1600 aan ~~de~~ plaatse+van het dorp (den Dolvert).¹⁶

¹⁰ Vriendelijke mededeling Gerard van Kaathoven dd. 8 oktober 2004.

¹¹ BHIC, inventarisreeks nr. 47, leenhof van het land van Ravenstein, 2.2. Ienen buiten het Land van Ravenstein nr. 44.

¹² SAB inv. nr. R 1198 fol. 13vo. Of dit goed ter Aa identiek is met de hoeve op ~~dq~~Aa is niet onmogelijk.

¹³ RAD inv. nr. 10 van 21-10-1632; OA Dinther inv. nr. 350 blz. 32; SAB protocol van erfdelingen fol. 29

¹⁴ RAD inv. nr. R 6 ongefol.

¹⁵ RAD inv. nr. R 6 ongefol.

¹⁶ OA Dinther, haardtelling 1600 inv. nr. 376.

Vóór 20 mei 1623 hebben jonker Bruno ter Heerenhaeff en Peter Hendrik Bogerts van de erfgenamen van de heren van Brederoy Cloetinge ~~de~~ hoeve op de Aa gekocht. Op deze datum gaan zij over tot het maken van een erfdeling en scheiding.¹⁷ Uit deze akte blijkt goed de omvang en de ligging van deze hoeve en onderstaand volgt hiervan een gedeeltelijke beschrijving.

Peter Henrick Bogerts is ten deel gevallen een heel huis, schop en esthuis met aangelegen erfenisse vanaf de Aa en de Stege (de latere Abrugstraat) tot aan de Aa, tussen Jan Wijnants (Suyskens) en Arde Wijnen (Vercuylen) e.z. en tussen ~~de~~ Schuurbeempt+van jkr. Bruno a.z en het e.e. aan de Aa en Rutger Willemsz. en de ~~de~~ Calver-eussele+ ook van jkr. Bruno. Onder de last om over de vz. Stege te moeten weiden alsmede over de Dijck in gebruik bij ~~de~~ Borch+ te weiden en alle ~~de~~ graven+(=sloten) tussen hun beider erfenisse gelegen half om half, te onderhouden. Tevens wordt bepaald dat de eigenaar van ~~de~~ Borch+ een rij bomen zal mogen planten zo ver als die reikt of strekt op de oever met daarbij diverse voorwaarden etc. Peter Bogerts krijgt het recht op zijn veer in de rivier de Aa een (vis)geweer te mogen plaatsen. Daarnaast verkrijgt hij nog een aantal percelen land zowel gelegen op het Dintherse grondgebied als op het Schijndelse grondgebied. Zoals b.v. zaailand in ~~de~~ Hoydonk+, zaailand achter de kerk van Dinther bij de Middelweg, een hooibeemd over de Aa onder Schijndel bij ~~de~~ Steenoven+gelegen.

Jonker Bruno ter Heerenhaeff verkrijgt bij de deling eveneens land zowel te Dinther als te Schijndel gelegen. Zoals b.v. zaailand ~~het~~ Kerckveld+ genoemd ~~de~~ Bolck+ , zaailand achter de kerk ~~den~~ vijf lopen+bij de Middelweg, zaailand bij een steeg ~~de~~ Hommelhoeffse stege+genoemd, de ~~de~~ Schuurbeemd+ gelegen bij ~~het~~ Calver-eussele+. Over de Aa onder Schijndel een hooibeemd ~~het~~ Rijscampken en een hooibeemd genoemd ~~de~~ Zaerte+belendend ~~de~~ Hooghvelt+en ~~de~~ Rouwencamp+.

De goederen onder Schijndel worden ook aangegeven op het kaartje en beschrijving van de tiend van Schijndel uit 1650. Onder f. nieuwe landerijen toebehorende Peter Bogers en onder l. de goederen en nieuwe landerijen van Jonker Bruno.

Tot zover bekort de deling van de goederen behorende bij ~~de~~ hoeve op de Aa+

Op 22 september 1625 treffen we een getuigenverklaring aan over het visgeweer toebehorende de hoeve op de Aa.¹⁸

Het vervolg van het verloop van diegenen die de hoeve op de Aa bezitten kan gevolgd worden uit de diverse vermeldingen in het rechterlijk- en oud archief van Dinther.

Op 15 december 1655 is er de erfdeling van de familie van Peter Hendrick Boogaerts en zijn weduwe Margaretha Hendrick Voets, door Leendert Jan Penninx gehuwd met Barbara, Merijken gehuwd met Jaspas Jan Corsten, Arijken gehuwd met Theunis Jansse en Hendricxken gehuwd met Peter Jan Peterse.

Voor Leendert Jan Penninx het voorste huis ofte camer mette schuur, esthuis, halve varkenskooij, den halven hoff voor de camer en de halve hof aan de oude schuur, staande aan de Aakant tot Dinther, beide zijden Peter Jan Peterse, a.z. zelf tot op Willem Jan Wijnen landt toe.

Voor Peter Jan Peeters het achterhuis.¹⁹

Bij de erfdeling op 19 december 1686 tussen Gerit en Hendrina gehuwd met Dirck Jansen Kujiten kinderen van Leendert Penninx gehuwd met Barbara dochter Peter Boogaerts krijgt de eerstgenoemde de vuerste kamer van het oude huis.²⁰

Op 10 maart 1690 vindt een erfdeling plaats van Peter Janse gehuwd met Harske Peter Bogaerts, door Jan, Anneke gehuwd met Willem Hendricx, Haersken gehuwd met Mathijs Aerts van Haselbergh, de voogden over de kinderen Eymbert gehuwd met Marije Jan Joosten, Artijn (= Arnolda) kind van Peter Hermens en Anneke. Voor de laatstgenoemde het Ouwe huis, hof aan de de doornenheg; voor Jan de schuur.²¹ Arnoldina dochter Peter Hermans, oud 22 jaar, draagt op 1 november 1690 over aan Mathijs Aerts van Haselberg het Ouwe huis, hof en aangelag aan de doornenheg gelegen met het land aan de ouwe Aa, groot 3 ½ lopense zoals het door haar op 10 maart 1690 was verkregen.²²

Het verdere verloop is te vinden onder nummers 120 en 121 in het kohier van de huizen in Dinther en waaruit duidelijk blijkt waar deze goederen gelegen waren. Voor de volledigheid volgt onderstaand de opsomming.²³

Kohier nummer 120:

1721: Danielke Jan Peters, Anneke gehuwd met Jan Hendrick Goorts, Jenneke gehuwd met Crijn Hendrick Goorts (van Uden), ook voor Hendrik, verkopen 4/6 deel in een huis, hof en land omtrent de

---

¹⁷ RAD inv. nr. 40 fol. 79v0-80vo

¹⁸ RAD inv. nr. 10 ongefol.

¹⁹ RAD inv. nr. 42 fol. 222vo.

²⁰ RAD inv. nr. 46 fol. 72vo.

²¹ RAD inv. nr. 46 fol. 132.

²² RAD inv. nr. 46 fol. 146.

²³ Met dank aan Jan van der Leest de samensteller van dit kohier.

Aakant, e.z. en e.e. Ruthe Jan Luycassen, a.e. Willem Balfourt, a.e. de steegd en %le Heugt+aan Arike Jan Peters gehuwd met Eymbert Jan Peters, dd. 8-4-1721 (RAD 50 fol. 14v).

1736: eigenaar kinderen Jan Peter Jansz.; gebruiker Tony Peter Roeffen.

1741: ten dele afgebroken.

1746: afgebroken.

1750: Martinus Eymbers van den Bogaard verkoopt de helft in een huisplaats aan de Aa aan Cornelia van der Leemputten gehuwd met Jan Jan Corsten, d.d. 5-11-1750 (RAD 53 fol. 7v)

1751: Afgebroken.

Kohier nummer 121: aan de Aa.

1718: Rut Jan Luycassen van Tijs Aerts van Haselbergh gekomen van Peter en Leendert Jansen; 5-6-0.

1718: De voogden over de onmondige kinderen van Paulus Janse Spierinc en Maria de Vou voor 4/5 en Eerken gehuwd met Willem Balfort voor 1/5 bezitten een huis, schuur, esthuis en het veer op de Aa met een hof, groot 2 lop.. gelegen aan de Aakant. (RAD 74, fol. 178)

1736: eigenaar Rut Jan Luycassen en voorkinderen en kinderen Willem Balfourt; gebruiker Jan Rut Adrians en Jan Willems van Veghel.

1740: Jan Jan Corste, huis en land aan de Aakant van Ruth Jan Luycassen, van Mathijs Aerts van Haselbergh, eerst van Peeter en Leendert Janssen: 4-1- 0. (Verpondingsboek 104)

Een gedeelte van dit huis behoort de kinderen van Willem van Balfourt, gelegen aan de Aa.

De gemachtigde van heer Tengnagel verkoopt een huis, dat heeft toebehoord aan Rut Jan Luycassen, met hof, schop, boomgaard en aangelegen landerijen groot 8 lop., waarvan een gedeelte van het huis aan de kinderen Willem Balfourt toebehoort, gelegen ontrent de Aa, e.z. kinderen Willem Balfourt, a.z. de oude Aa, en o.a. de Hooijdonk, aan Jan Jan Corsten, d.d. 13-2-1740 (RAD 70 fol. 32v.)

1741: eigenaar en gebruiker Johannes Jan Corsten; gebruiker Jan Willems van Veghel.

1746: eigenaar en gebruiker, idem, gebruiker kinderen Willem Balfourt.

1751: eigenaar en gebruiker idem, gebruiker Adriaen Cornelissen van Gogh en Willem Jansen van Rooy.

1754: Kinderen Willem Balfourt en Eerken Paulus Spierinx, Anthony, Johanna weduwe Lambert van Osch, Maria en Willemijn, verkopen een gedeelte van een huis, hof en aangelag, waarvan het andere deel behoort aan Jan Jan Corsten, gelegen aan den Aakant, b.z. en e.e. Jan Jan Corsten, a.e. de heer van Avesteijn. Koper is Jan Jan Corsten, d.d. 29-8-1754. (RAD 99, fol. 181)

1756: eigenaar en gebruiker idem, gebruiker Adriaen Cornelissen van Gogh en Johanna Adriaen v.v. Velde.

1769: Jan Jan Korsten: huis , hof en land aan de Aakant: 4-14-8 (Verpondingsboek 107 fol. 122)

1771 en 1786: eigenaar en gebruiker Joh. Jan Corsten.

1792 en 1798: Kinderen Jan Korsten, teulland en groeskanten bij afgebrand huis.

Jan Habraken, huis, hof en land aan de Aakant, nu afgebrand: 4-14-8. (verpondingsboek 109 fol 23)

De bovenstaande filiatie van de hoeve op de Aa is overduidelijk en geeft de mogelijkheid aan deze op de oude bewaard gebleven kaarten te duiden.²⁴

Een detail van de bekende kaart van Joan Camp uit 1754 geeft aan waar deze hoeve gezocht mag worden. Op het kaartje links van Ter Borch zien we de hoeve op de Aa liggen. Op de kaart van H. Verhees uit 1806 treffen we de hoeve niet meer aan. Uit voorgaande vermeldingen uit 1792 en 1751 blijkt dat de hoeve afgebrand is en een ander gedeelte is afgebroken.

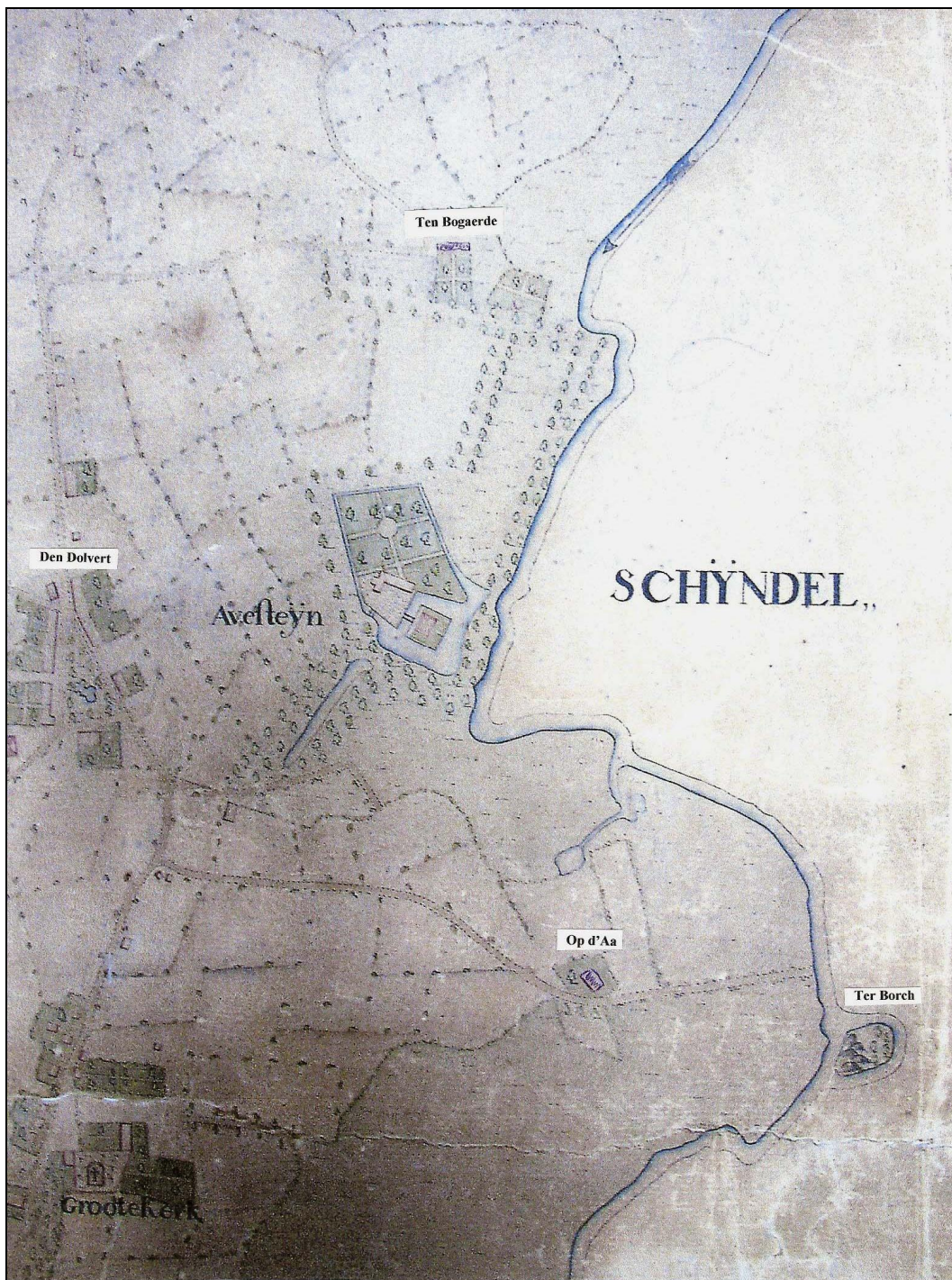
Ten Bogaerde:

Bij zijn beschrijving van Ten Bogaerde geeft van Gemert nog eens zijn reeds eerder ingenomen standpunten weer zoals hij die verwoord heeft in zijn artikelen in dit tijdschrift. Om alles nog eens extra aan te zetten haalt hij een artikel aan van Mechelien Spierings in de Wojstapkroniek van 1981/2. Hij schrijft dan letterlijk: %Beschrijvingen ten aanzien van het bestaan van Ten Bogaerde vermelden omlopende grachten met een ophaalbrug in de nabije omgeving van het later gebouwde Kasteel Avestein.+

Hier vergist hij zich. Spierings schrijft: %Heer Jan van Berlaer verkoopt dat huis Ter Borch met de ondergrond, met de grachten, de brug, de visserij etc.+ Het gaat aldus overduidelijk niet over Ten Bogaerde en ook %omlopende+grachten lees ik niet. Op het eind van haar artikel zegt zij dat het huis Avestein,õ ., stond op de plaats waar eerder het hofgoed Ten Bogaerde was geweest+ Uit een beschrijving van de huwelijkgemeenschap van Willem Lodewijk Graham uit 1726 weten we dat van het ridderhof ten Bogaerde gezegd wordt dat het was een adellijke huyzing gelegen achter de adellijke

²⁴ BHIC, archief van den Bogaerde van Terbrugge inv. nr. 1427. NA ☿-Gravenhage, inventaris Hingman nr. 805, zie voor een afbeelding van de laatste kaart De Wojstap 2002/4 blz. 20.

huizing Avestein langs de rivier de Aa. Voortschrijdend onderzoek en inzicht heeft aangetoond dat wel degelijk een plaatsbepaling mogelijk is van Ten Bogaerde.²⁵

*Detail kaart Joan Camp 1754, bijschrijvingen van mij.
(foto Jan van der Leest)*

Bekijken we de kaart en dan in het bijzonder bij Avesteyn dan zien we het kasteel liggend in zijn grachten met een ophaalbrug naar de voorburch waarop zichtbaar de riddershuizinge. Geen enkele aanduiding van een andere vorm van bebouwing.

²⁵ Zie artikel in deze Woijsap 2002/4 blz. 145-24: De ligging van het ridderhof Ten Bogaerde te Dinther. Er is geen sprake van de eindtijd van Ten Bogaerde in het eerste kwart van de 15^e eeuw. Overigens wordt Ten Bogaerde geen kasteel maar een ridderhofstad genoemd.

Weten we nu waaruit de bebouwing van Avesteyn bestond. Uit b.v. een beschrijving van 1595 vernemen we door een getuigenis van een vrouw die toen op Avestein diende: dat jonker Herman van Brempt daar gewoond heeft en dat het huis toen een neerhuis, een brouwgetouw, een bakhuis, een koehuis en verder een poorthuis omvatte. Er werd zo verhaald zij, zo om 30 à 40 jaar geleden, toen zij daar diende %gasterije ende waertschap+ gehouden. Jonker Herman had voor dat %huysken van Avestein+indertijd 560 Carolus gulden betaald.

In 1595 was er niet veel van Avestein over. De Spaanse en Staatse troepen hadden flink huis gehouden onder Heeswijk en Dinther, waarbij huis Avestein is afgebrand.²⁶

Geen spoor of enige vermelding bij deze plaatsbeschrijving van Ten Bogaerde met de kapel, zij zullen wel hetzelfde lot hebben ondergaan als Avestein.

Op 11 juni 1603 heeft Nicolaes van Oetelaar als gemachtigde van de heer van Vuelen verklaard %dat het klokje dat plach te hangen in de thoren van de capelle ten Boogert, 5 of 6 jaar geleden, meegenomen was door (Arnt Beijs) de pastoor van Dinther uit de door het oorlogsgeweld vernielde kapel.+Op 9 december 1599 liet de eigenaar het klokje overbrengen naar Sint Oedenrode.²⁷

Het klokje was ca. 1535 in Den Bosch gegoten en in de kapel ten Bogert opgehangen.²⁸

In mijn artikel over Ten Bogaerde heb ik uitgebreid aangetoond waaruit dit goed bestond en waar het gelegen was.

Nog een opmerking over de %grachten+. In het archiefstuk van 5 augustus 1695 wordt gesproken over de ridderhof en dat het was: een huis met kapel, schuur schop en grond alsmede drie hond land van dezelve huyzinghe mitsgaders %ten burghgraeff+ en de wegh ofte steghe etc. en een akker teulland bezijden het bakhuys achter %te Allee of burchgraeff+ gelegen. Een %allee+ is een laan, brede weg tussen twee of meer rijen bomen.²⁹ Op de kaart van Camp zijn bij Ten Bogaerde deze bomenrijen goed waar te nemen. De grachten zijn er niet meer of niet meer dan sloten. Ook reeds in 1424 en 1439 vinden we in de huurcontracten van vrouwe Margriet vrouwe van Helmond en weduwe van Jan van Berlaer, de eigenaar van Ten Bogaerde, een clause om alle oude graven (sloten) op te graven.³⁰ Het zgn. sloten is tot op de dag van vandaag nog een jaarlijks terugkerend werk om de sloten schoon te maken van afval en begroeiing.

Nu ca. 200 jaar na de afbraak van Avestein, en ook Ten Bogaerde zal toen reeds verdwenen zijn, vinden we in het landschap door menselijk ingrijpen op het oog niets meer terug. Archeologisch onderzoek kan daar mogelijk een nader definitief antwoord op geven. Opmerkelijk blijft, en dit kan geen toeval zijn, dat op de door mij aangewezen locatie aan het oppervlak een behoorlijke concentratie van scherven gevonden is. Deze scherven zijn doorlopend te dateren van ca. 1000 n. Chr. af tot in de moderne tijd.³¹

---

²⁶ Mechelen Spierings: mr. Peter van Middegael, de romantische levenschets van een rentmeester van Herlaar. In Brabants Heem 1978 blz. 32-35.

²⁷ RAD inv nr. 7; Jan van der Leest, Grepen uit de geschiedenis van Dinther, 1989 blz. 28.

²⁸ RAD inv. nr. 39a blz. 127.

²⁹ Van Dale, Groot Woordenboek van de Nederlandse taal, 2005, blz. 171.

³⁰ SAB, RA R 1197 fol. 211 en R 1209 24 jan. 1439.

³¹ Provincie Noord-Brabant. Jaarverslag 2003-2004 Meldpunt Archeologische Bodemvondsten Noord-Brabant, blz. 11/204-12/204.

☞-Hertogenbosch 1 december 2005.